

Elk jaar zijn er weer veel medewerkers van de waterschappen en deelnemers van de bever & otterwerkgroep van de Zoogdiervereniging (CaLutra) die de verspreiding van bever of otter bijhouden in hun gebied. Dankzij deze inzet is het mogelijk om veranderingen in verspreiding van deze semi-aquatische zoogdieren te volgen. Dit project is sinds 2012 onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring. Hier bespreken we de resultaten tot en met 2017, maar worden in de kaarten ook gegevens tot medio 2018 weergegeven.

Inventarisatie bever

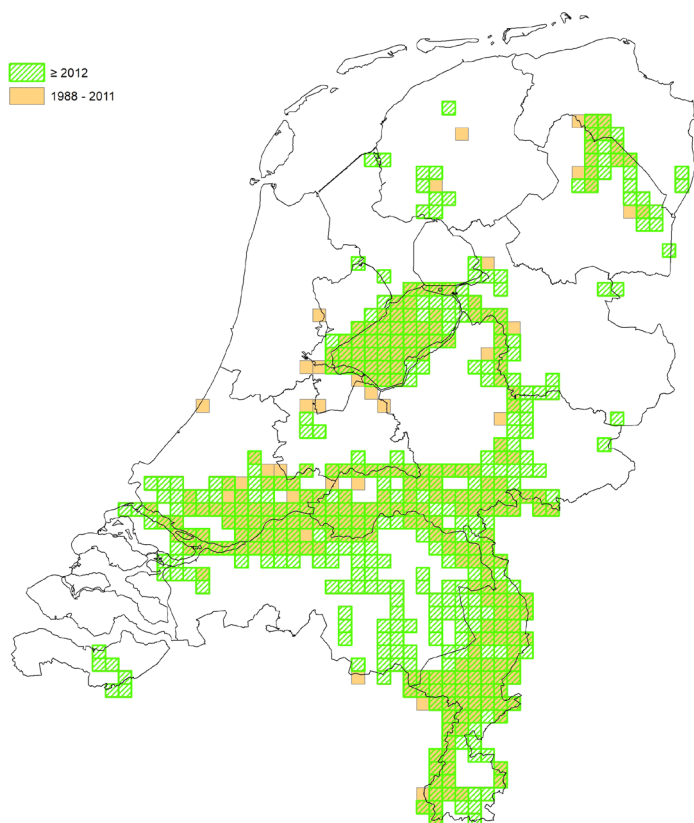
Sporen van bever (vraatsporen, geurmerken, burchten, hollen, legers, dammen en beverkanalen) zijn doorgaans goed te herkennen en gemakkelijk te vinden. Een aantal deelnemers van CaLutra volgt al enkele jaren 'hun bevers'. Daarnaast leveren de medewerkers van de waterschappen landelijke gegevens, want zij kunnen relatief eenvoudig en zonder grote tijdsinspanning achterhalen en weergeven waar bevers voorkomen.

Inventarisatie otter

Hoe anders is dit voor de otter. De sporen van otter (vraatsporen, uitwerpselen, hollen en glijbanen) zijn doorgaans veel lastiger te vinden en herkennen dan sporen van bever. Bij de otter zou het de medewerkers van de waterschappen veel tijd kosten om een compleet beeld van de verspreiding binnen hun werkgebied te verkrijgen. De waterschapsmedewerker kan wel fungeren als 'waakhond' om te achterhalen of er überhaupt otters aanwezig zijn. Jaarlijks levert de Zoogdiervereniging de verspreiding van de otter aan de waterschappen met de vraag of er volgens hun gebieden met otters door ons worden gemist. Treft een medewerker sporen van otter aan op tot dan toe onbekende locaties, dan zal het waterschap de Zoogdiervereniging inlichten. De Zoogdiervereniging neemt vervolgens contact op met CaLutra om met behulp van haar vrijwilligers via gerichte inventarisatie duidelijk te krijgen van welk deel van een watersysteem de otters gebruik maken.

Verspreiding bever

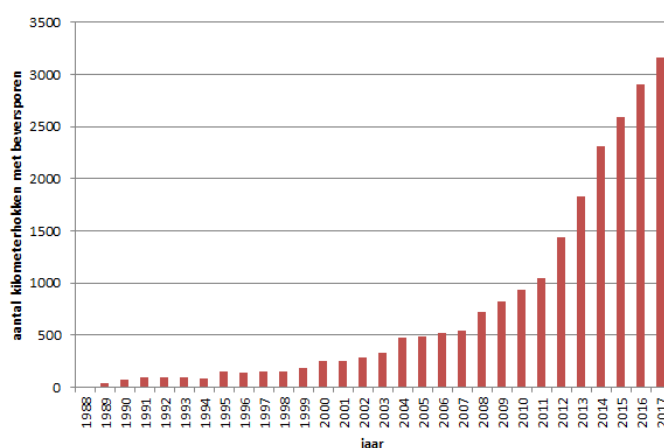
In figuur 1 staat de verspreiding van de bever weergegeven op het niveau van 5x5 km-hokken (uurhokken) tot en met medio 2018. In grote lijnen geeft deze kaart een actueel beeld van de verspreiding. Al zijn er enkele locaties uit de periode na 2011 die inmiddels niet meer bij bevers in gebruik zijn. Zo zijn de twee hokken rond de grens van Twente en Achterhoek maar tijdelijk in gebruik geweest. Net als vorig jaar is er verder weinig veranderd. De meest opvallende uitbreiding ligt in Zeeuws Vlaanderen waar de bever vanuit Vlaanderen de grens is overgestoken. Daarmee is de eerste vestiging in Zeeland een feit. Ook langs de Westerschelde werden bij de grens met België sporen van bevers gemeld (niet op de kaart), maar daarbij ging het om sporen die vanuit Vlaanderen zijn in gespoeld. Een andere opvallende locatie ligt in Drenthe op de grens met Duitsland ter hoogte van het Bargerveen. Hier zijn sporen van een bever aangetroffen die waarschijnlijk vanuit een geïsoleerde Duitse populatie naar Nederland is gekomen. In de jaren 80 van de vorige eeuw zijn daar langs de Hase (een zijriviertje van de Eems) bevers uitgezet afkomstig van de Elbe-populatie. Uitwisseling tussen beide populaties komt steeds dichterbij. Nog even en er is daar sprake van een aaneengesloten bevergebied. De noordelijkste stip in Friesland betreft een bever die in 2018 is vastgelegd op een cameraval. Verder zijn er weinig opvallende uitbreidingen. De uitbreiding in het aantal atlasblokken vindt hier en daar langs de al bekende bevergebieden plaats.

Figuur 1: Verspreiding van bever in de periode 1988-medio 2018 op 5*5 km-hok niveau.

Toename in verspreiding bever neemt af

Uit figuur 2 komt goed naar voren dat de bever nog steeds toeneemt in verspreiding. De start van het meetnet in 2012 is ook duidelijk herkenbaar. Over de periode 2012-2014 is er een toename van 30% per jaar. In de periode 2015-2017 is die toename echter afgenomen naar bijna 11% per jaar. Het is even afwachten of het hier gaat om een blijvend lager niveau van groei, of dat het een tijdelijke dip betreft. De populatie blijft in ieder geval nog steeds groeien en dat werd ook verwacht.

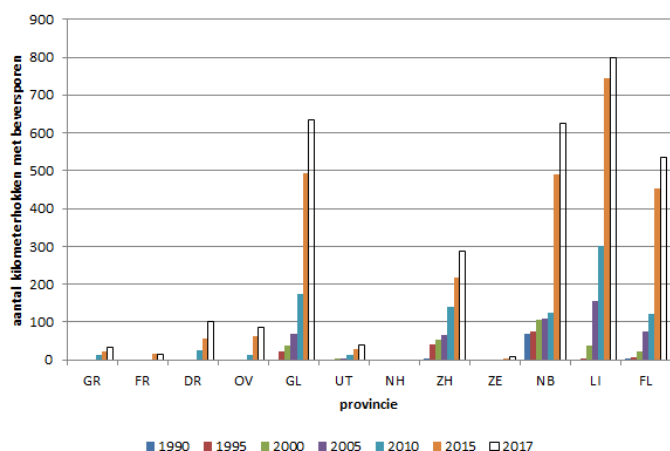

Figuur 2: Ontwikkeling in het aantal kilometerhokken in Nederland met beversporen in de periode 1988-2017. De jaren 2009 en 2010 zijn geïnterpoleerd.

Aangezien in grote delen van Nederland nog geschikt habitat aanwezig is, wordt verwacht dat de groei in verspreiding (en dus aantallen) verder doorzet. Dankzij herinrichting van beeksystemen en natuurontwikkeling wordt het landschap zelfs steeds geschikter voor bevers.

Limburg blijft de provincie waar overduidelijk de meeste kilometerhokken met sporen van bevers aan te treffen zijn (bijna 800, figuur 3), maar de groei is er hier wel bijna uit. Andere provincies met veel bevers zijn, in afnemend aantal kilometerhokken; Gelderland, Noord-Brabant, Flevoland en Zuid-Holland. De provincies met de grootste groei in kilometerhokken in de laatste twee jaar zijn Gelderland en Noord-Brabant (ieder ongeveer 135 hokken). Die groei is het kleinst in Zeeland en Friesland. In Friesland is er echter sprake van slechts 2 tot 3 bevers. In Zeeland komt de bever net binnen en was er in 2015 nog sprake van zwervende dieren, terwijl er nu sprake lijkt van vestiging. Relatief gezien heeft de afgelopen twee jaar in Drenthe en Zeeland de grootste groei in kilometerhokken met beversporen plaatsgevonden (factor 1,8), gevolgd door Groningen en Overijssel (factor 1,4). De geringste relatieve groei heeft plaatsgevonden in Friesland (nagenoeg gelijk gebleven) en Limburg (factor 1,1).

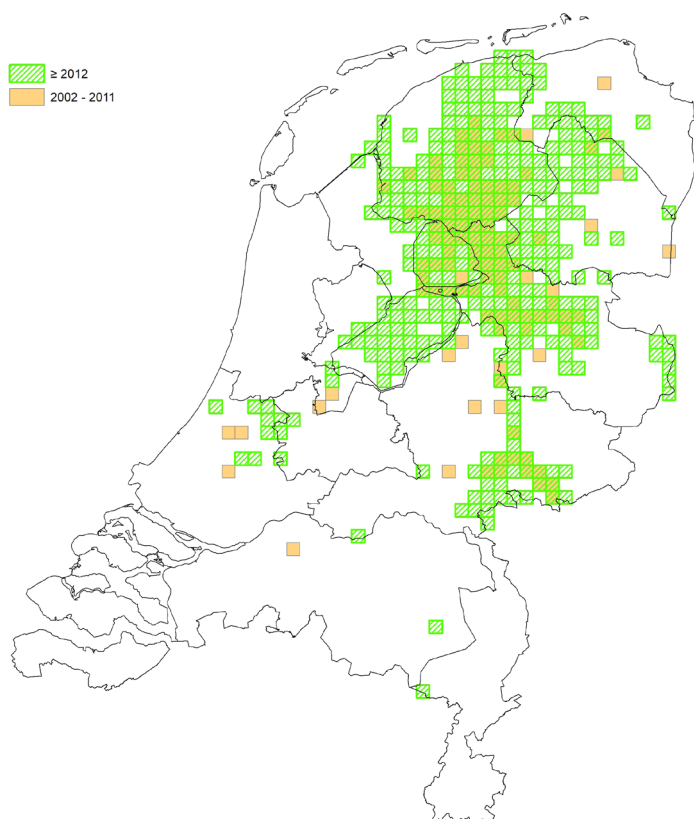
Alleen Noord-Holland heeft nog steeds geen bevervestiging, maar dat lijkt slechts een kwestie van tijd.

Figuur 3: Ontwikkeling in het aantal kilometerhokken met beversporen per provincie in de periode 1990-2015 (om de vijf jaar) en in 2017. Waar nodig zijn de gegevens van 2010 geïnterpoleerd.

Verspreiding otter

In figuur 4 staat de verspreiding van de otter weergegeven op uurhok niveau van 2002 tot en met begin 2018. De otter werd aan het begin van deze eeuw uitgezet in het Fries/Overijssels plassengebied. Vanuit dit uitzetgebied bevolkt de otter geleidelijk omliggende aangrenzende gebieden. Maar ook verder weg vestigen zich op kleine schaal uitgezette otters of nakomelingen van uitgezette otters. Verder volgden bij-plaatsingen in Friesland, langs de IJssel en in de

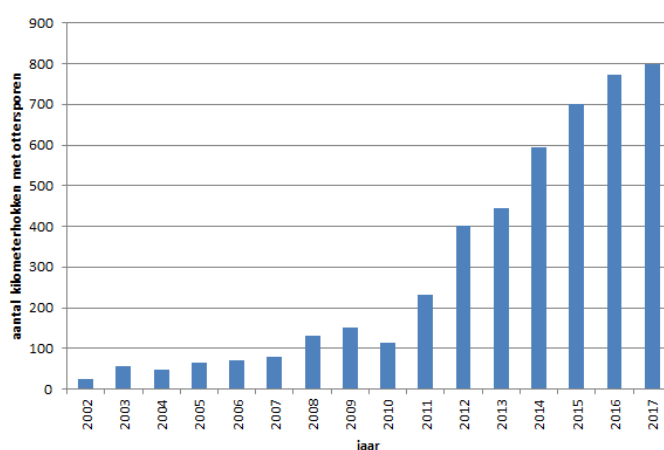
Figuur 4: Verspreiding otter 2002-begin 2018 op 5*5 km-hok niveau.

Gelderse Poort.

In vergelijking met vorig jaar is er wederom weinig veranderd. Uitbreiding heeft afgelopen jaar met name plaatsgevonden aan de randen van de bekende grotere leefgebieden.

Toename in verspreiding otter

Net als de bever neemt de otter toe in verspreiding, uitgedrukt als aantal km-hokken met ottersporen (figuur 5) en daarmee hoogstwaarschijnlijk ook in aantal dieren. Al lijkt er uit het genetische onderzoek van Alterra sprake te zijn dat de populatie in 2017 niet tot nauwelijks is gegroeid (minimaal 200 otters). Aan de andere kant is het aantal verkeersslachtoffers wel gestegen en dat is doorgaans een redelijke graadmeter van de populatiegrootte. Hoewel bij de bever de kennis over het aantal bezette km-hokken compleet of nagenoeg compleet is, is dat bij de otter anders. Zijn verborgen levenswijze zorgt ervoor dat het aantal km-hokken met otters onderschat wordt. Over de periode 2013-2017 is er een toename van 15% per jaar. In de laatste twee jaren is de groei afgenomen naar rond de 7% per jaar.

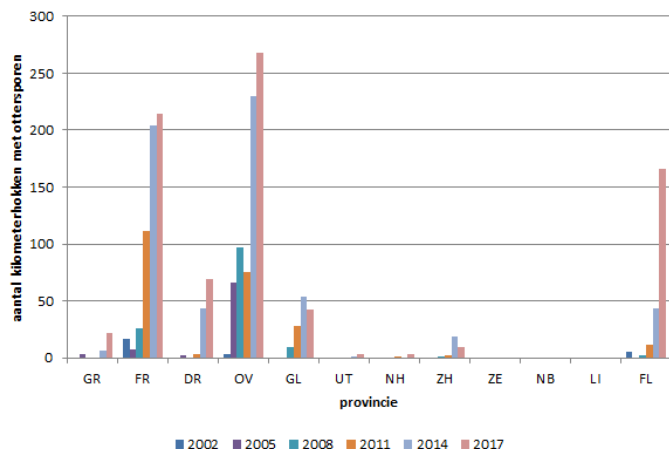

Figuur 5: Ontwikkeling in het aantal kilometerhokken in Nederland met ottersporen in de periode 2002-2017.

Overijssel en Friesland zijn nog steeds de provincies waar je de meeste km-hokken met sporen van otters aan treft (figuur 6). Andere provincies met veel sporen van otters zijn, in afnemend aantal km-hokken; Flevoland, Drenthe, Gelderland en Groningen. Het lijkt erop dat het aantal bezette kilometerhokken in Zuid-Holland flink is afgenomen, maar dit zal waarschijnlijk eerder veroorzaakt worden door het (nog) niet doorgeven van alle veldresultaten. Mogelijk speelt dit deels ook voor Gelderland. De grootste toename in Flevoland is opvallend.

De absolute toename over de laatste vier jaar is het grootst in Flevoland, gevolgd door Overijssel en Drenthe. Kijken we over dezelfde periode naar de relatieve toename dan is die eveneens het grootst in Flevoland, gevolgd door Groningen en Utrecht (respectievelijk factor 3,9 3,7 en 3,0).

NEM Verspreidingsonderzoek Bever en Otter - oktober 2018

Figuur 6: Ontwikkeling in het aantal kilometerhokken met ottersporen per provincie in de periode 2002-2017 (om de 4 jaar).

Invoermodule otter

De invoermodule voor het ottermeetnet is vorig veldseizoen in gebruik genomen. Met deze invoermodule wordt het in vergelijking met de formulieren een stuk eenvoudiger om de resultaten van je veldwerk door te geven en je krijgt overzichten van alle gegevens die je in je inventarisatiegebied

hebt verzameld. Dat levert tegelijkertijd een aardige tijdswinst op, waardoor resultaten sneller beschikbaar kunnen komen en het minder tijd kost. We willen die personen die nog geen gebruik maken van de invoermodule vriendelijk doch dringend verzoeken deze te gaan gebruiken.

Binnen het meetnet kunnen we nog hulp gebruiken bij het inventariseren van gebieden op de aanwezigheid van otters. Mocht je zin en in de winter tijd hebben om deel te nemen om dit magnifieke dier in kaart te brengen, meld je dan aan via onze website.

Zonder de hulp van de vrijwilligers van Calutra en de medewerkers van de waterschappen is dit meetnet niet mogelijk. De Zoogdiervereniging wil hen allen van harte danken voor hun inzet en hopen dat zij daarmee nog vele jaren met veel plezier door zullen gaan.

Team NEM Bever en Otter:

[Vilmar Dijkstra](#) (landelijk coördinator), Elze Polman en Martijn van Oene